

Л.А. ЖМІНЬКА, асп., НТУ «ХПІ»

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ

У статті визначена економічна сутність управління оборотними коштами, виділена мета, завдання та принципи управління оборотними коштами. Розглянуті основні функції управління оборотними коштами.

Ключові слова: оборотні кошти, управління, діяльність підприємства, нормування, поточні активи.

Вступ. Розвиток ринкових відносин в Україні вимагає нових підходів до управління економікою як на макрорівні, так і на рівні окремих підприємств. Особливого значення набувають проблеми створення таких механізмів управління фінансами підприємств, які б відповідали ринковим умовам господарювання та забезпечували достатній рівень платоспроможності, ліквідності та прибутковості. Тому одним із найактуальніших завдань у напрямі забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств є суттєве удосконалення управління оборотними коштами.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Дослідженню проблем теорії і практики управління оборотними коштами підприємства присвячено багато праць сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: М.Белухи, І.Бланка, А.Бородкіна, Є.Брігхема, Ф.Бутинця, М.Ван Бреда, С.Голови, А.Губачова, А.Гудзинського, К.Друри, Г.Кирейцева, М.Кужельного, В.Линника, М.Метьюс, Е.Мниха, В.Мосаковського, Я.Соколова, В.Сопка, Дж.Фостера, Е.Хенриксена, Ч.Хорнгрена та ін.

Мета статті. Теоретичне визначення особливостей функціонування управління оборотними коштами підприємства у загальній системі управління підприємством, виділення мети, завдань та принципів управління оборотними коштами.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що останніми роками управлінню оборотними коштами присвячено багато праць науковців, питання управління ними залишається досить складними в системі управління фінансами підприємства.

Тому у процесі дослідження поставлено завдання визначити економічну сутність управління оборотними коштами, розглянути методологічні засади управління оборотними коштами. Адже система управління ними має значну вагу в процесі отримання доходу, а разом з тим – і прибутку підприємства.

Матеріали досліджень. Дослідження діяльності підприємств України відображають, що в процесі управління оборотними коштами, як правило,

застосовуються загальновідомі підходи. Це призводить до необґрунтованих залишків виробничих запасів та готової продукції, надмірних обсягів дебіторської заборгованості, заморожування в них грошових коштів, неефективного використання поточних фінансових інвестицій. Такі обставини вимагають перегляду теоретиками і практиками мети управління оборотними коштами підприємств, яка б відповідала вимогам сучасних умов господарювання.

Авторський колектив під керівництвом Н.Самсонова [1], розглядаючи управління оборотними коштами, пов'язує його з складом і розміщенням, відзначаючи, що склад і структура залежать від форми власності, специфіки організації виробничого процесу, взаємостосунків з постачальниками і покупцями, структури витрат на виробництво, фінансового стану і інших чинників. Найважливішим елементом управління оборотними коштами вони називають нормування, за допомогою якого визначається загальна потреба господарюючих суб'єктів у власних оборотних коштах. Правильне визначення цієї потреби необхідне для встановлення мінімальної суми коштів, що забезпечують стійкий фінансовий стан підприємства.

І.Балабанов відзначає, що «потреба в оборотних коштах ...визначається для всіх елементів оборотних коштів за допомогою нормування. Необхідний приріст оборотних коштів визначається як різниця між загальною потребою в оборотному капіталі(загальним нормативом по них) і величиною оборотних коштів на початок періоду, що вивчається» [2].

Вивчаючи цільову установку політики управління оборотним капіталом підприємства, В.Ковальов вважає, що нею є «визначення обсягу і структури поточних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної фінансової діяльності підприємства». Така політика повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності і ефективністю роботи. Це зводиться до рішення двох задач: забезпечення платоспроможності при одночасному збереженні прийнятого обсягу, структури і рентабельності активів [3].

Авторський колектив під редакцією Е.Стоянової [4] до управління оборотними коштами підходить, як до оперативного управління поточними активами і поточними пасивами, виходячи з поняття власних оборотних коштів. Задачі, які ставляться при цьому, зводяться до перетворення поточних фінансових потреб підприємства в негативну величину, прискорення оборотності оборотних коштів підприємства і вибір найбільш відповідного для підприємства типу політики комплексного оперативного управління поточними активами і поточними пасивами.

Таким чином, основною метою управління оборотними коштами є забезпечення оптимальних обсягів всіх їх складових, які сприятимуть підвищенню економічної вигоди підприємств. Визначення такої мети пов'язане з двома

обставинами. По-перше, швидка зміна зовнішнього середовища обумовлює прийняття рішень щодо обсягів складових оборотних коштів та пропорцій між ними, які повинні забезпечувати безперервність діяльності підприємства та забезпечувати достатній рівень його ліквідності, платоспроможності. По-друге, управління оборотними коштами має спрямовуватися на забезпечення потенційної можливості отримання підприємством грошових надходжень від використання кожної їх складової.

Для досягнення мети, управління оборотними коштами має вирішувати такі завдання: формування достатнього обсягу оборотних коштів; оптимізація обсягів всіх складових оборотних коштів; ефективне використання всіх складових оборотних коштів; контроль за обсягами оборотних коштів та поточних зобов'язань; аналіз впливу обсягів оборотних коштів на фінансовий стан підприємства.

На думку О.Бондаренко [5], реалізація першого завдання має здійснюватися шляхом обґрунтування співвідношення між необоротними активами. Незважаючи на те, що оборотні кошти є мобільною частиною майна підприємства, рішення про співвідношення між цими складовими коштів слід приймати на основі врахування виду діяльності підприємства та мов функціонування. Зменшення або збільшення обсягів оборотних коштів порівняно з обсягами необоротних коштів має обумовлюватися об'єктивною необхідністю підприємства. Оптимізація обсягів всіх складових оборотних коштів досягається за рахунок обґрунтування величини дебіторської заборгованості, потреби в запасах, грошових коштах. Обсяги поточних фінансових інвестицій мають регулюватися у відповідності з потребою у грошових коштах. Визначати оптимальні обсяги всіх складових оборотних коштів необхідно на основі аналізу за попередні періоди, розроблених бюджетах, реалізації продукції, бюджетах грошових коштів, інформації про ринки постачальників, ринки покупців та фінансові ринки. Забезпечення ефективного використання всіх складових оборотними коштами обумовлюється раціональною організацією роботи на підприємстві фінансового відділу, а також відділів маркетингу, збуту, логістики. Вирішуючи дане завдання, необхідно зважувати на те, що ефективне використання дебіторської заборгованості, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, запасів можливе за умови врахування взаємозв'язку, який існує між ними.

Наступним завданням є контроль за обсягами оборотних коштів та поточних зобов'язань, який реалізується шляхом дослідження динаміки обсягів оборотних коштів і поточних зобов'язань, темпів їх приросту, тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей. Аналіз впливу обсягів оборотних коштів на фінансовий стан підприємства забезпечується шляхом розрахунку відповідних показників, які відображають поточний стан ліквідності та платоспроможності підприємства.

З метою та завданнями управління оборотними коштами тісно пов'язані

принципи, на яких даний процес має базуватися, та функції, здійснення яких забезпечить реалізацію поставлених завдань. Слід зазначити, що в економічній літературі науковцями виділяються принципи, функції управління активами [6,7], а принципи та функції управління оборотними коштами не обґрунтовуються. Більшість авторів до принципів управління оборотними коштами відносять наступні:

1) Принцип взаємопов'язаності. Згідно з цим принципом управління оборотними коштами має здійснюватися у межах загальної системи управління фінансами підприємств, оскільки будь-яке управлінське рішення прямо або опосередковано впливає на ефективність діяльності підприємств.

2) Принцип своєчасності. Враховуючи цей принцип, кожне управлінське рішення щодо формування та використання кожної складової оборотних коштів має прийматися своєчасно та на основі отримання оперативної достовірної інформації.

3) Принцип координації. Даний принцип спрямовуватиме управлінців підприємств на досягнення узгодженості управлінських рішень у сфері оборотних коштів з рішеннями щодо поточних зобов'язань.

4) Принцип безперервності. У межах такого принципу, управління оборотними коштами розглядається як постійний процес, який забезпечує прийняття ряду управлінських рішень, що впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства.

5) Принцип оптимальності. Виходячи з цього принципу, кожне управлінське рішення щодо визначення обсягів оборотних коштів та всіх їх складових направляється на знаходження їх оптимального розміру.

6) Принцип раціональності. Цей принцип означає, що усі складові оборотних коштів повинні бути раціонально розміщені між стадіями відтворювального процесу підприємства.

До основних функцій управління оборотними коштами відносять такі: контрольну (її реалізація пов'язана зі створення системи постійного контролю за обсягами оборотних коштів і, в результаті, за станом ліквідності, платоспроможності, прибутковості підприємства); стабілізуючу (її реалізація зумовить достатній рівень ліквідності та платоспроможності підприємства, що є досить важливим для стабільного його функціонування та подальшого розвитку); аналітичну (її реалізація забезпечить проведення постійного аналізу стану оборотних коштів, порівняння їх обсягів з поточними зобов'язаннями, дослідження їх динаміки, здійснення аналізу факторів, які впливають на стан оборотних коштів) [5].

Управління оборотними коштами здійснюється шляхом застосування методів планування, контролю, обліку, оцінки, аналізу. Механізм управління оборотними коштами має певні принципи, в основу яких покладено загальні принципи формування організаційно-управлінських структур. Функції такого механізму (організація, нормування, планування і прогнозування, облік і розподіл, аналіз і

поточний контроль, регулювання, мотивація) реалізуються з урахуванням галузевих особливостей кожного окремого підприємства та специфіки його стратегічного курсу.

Розглянуті нами вище методологічні засади управління оборотними коштами є необхідною умовою для створення ефективних механізмів формування та використання підприємствами оборотних коштів.

Результати досліджень. В ході виконаних досліджень теоретичних аспектів економічної сутності управління оборотними коштами підприємства можна зробити висновок, що управління оборотними коштами підприємства є важливою складовою управління підприємства в цілому, тому що оборотні кошти відіграють надзвичайно важливу роль у діяльності підприємства. Вони формують його життєвий цикл, забезпечуючи при цьому нормальне функціонування процесу розширеного відтворення та економічного зростання.

Висновки. Процес управління оборотними коштами підприємства потребує подальших досліджень, спрямованих на конкретизацію її функцій з позицій адаптації до сучасного етапу розвитку фінансів та економіки в цілому, а також зближення обліку та аналізу оборотних коштів із метою формування єдиної системи управління.

Список літератури: 1. Фінансовий менеджмент: [Учебник для студ. вузов, обуч-ся по экон. спец. / Н.Ф.Самсонов, Н.П. Баранникова, А.А. Володин и др.] / Под ред. проф.Н.Ф.Самсонова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 2001. – 495 с. 2. Балабанов И.Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта. – М.: ФиС,1998. – 452 с. 3.Ковалев В.В. Финансы предприятий.: Учебное пособие. – М.: ООО «ВИТ+РЭМ», 2002. – 352 с. 4.Финансовый менеджмент: Учебное пособие для вузов / Под ред. проф. Стояновой.- М.: Перспектива, 1995.- 195 с. 5. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами // Інвестиції: практика та досвід. - 2008. - №4 – с.40-44. 6. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента.Т.1. – К.: Ника-Центр, 1999. – 592 с. 7. Бланк И.А. Управление активами. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 702 с.

Надійшла до редколегії 15.11.2013

УДК 330.142

Економічна сутність управління оборотними коштами / Л.А. Жмійська // Вісник НТУ „ХПР”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПР”. - 2013. - № 67 (1040) - С. 75-79. Бібліогр.: 7 назв.

В статье определена экономическая сущность управления оборотными средствами предприятия, выделяются цель, задачи и принципы управления оборотными средствами. Рассмотрены основные функции управления оборотными средствами.

Ключевые слова: оборотные средства, управление, деятельность предприятия, нормирование, текущие активы.

The article defines the economic substance management of working capital, stand out goals, objectives and principles of management of working capital. The basic functions of management of working capital were considered.

Keywords: Current assets, management, facility operation, standardization, current assets.